

Pospíšil, Ivo

Alois Augustin Vrzal : koncepce a dokumenty

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1993, vol. 42, iss. D40, pp. [53]-62

ISBN 80-210-0813-X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107615>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

I VO POSPÍŠIL

ALOIS AUGUSTIN VRZAL: KONCEPCE A DOKUMENTY

Konec 19. a 20. století byl významný nejen ve vývoji české kultury a literatury. Také ve vzájemných vztazích mezi slovanskými kulturami dochází ke kvalitativnímu zlomu: důraz na uměleckou hodnotu se stal *conditio sine qua non*. V převaze pozitivismu a liberalismu zanikaly někdy slabší hlasy nábožensky orientovaných překladatelů a kritiků. *Alois Augustin Vrzal* (1864—1930), syn rolníka z Popovic na Kroměřížsku, byl jedním z nich.¹ Důvody, proč se někteří badatelé vraceli k jeho dědictví, byly dosud v zásadě dvojí: 1. hledali v něm doklady naší recepce ruské literatury a jistou fázi našeho překládání z ruštiny. 2. využívali dokumentů z jeho pozůstalosti, zejména korespondenci s významnými i méně významnými ruskými spisovateli,² mezi nimiž byli V. G. Korolenko, A. P. Čechov a pravděpodobně M. Gorkij (tato korespondence se ztratila). Pokud se mluvilo o Vrzalovi jako o historikovi ruské literatury, byly to zmínky spíše stydlivé, v nichž se zdůrazňovalo jeho epigonství, to, že vlastně přepracovával knihy ruských kritiků a sám se k tomu ostatně

---

¹ Odkazujeme na dosavadní publikace o A. Vrzalovi: P. Václav Pokorný, *P. Augustin Vrzal (A. G. Stín)*. Brno 1930. Valerij Vilinský, *Dílo P. Augustina Vrzala*. Archa. XVII., Olomouc 1929, s. 229—239 (s Vrzalovou bibliografií). Ignát Zhaněl, *P. August. Vrzal (A. G. Stín)*. Zvláštní otisk z „Našeho domova“. Tiskem Benediktinské tiskárny v Brně 1914.

² V tomto smyslu chci vzpomenout památky významného brněnského rusisty doc. Jaroslava Mandáta, který řadu dopisů ruských spisovatelů publikoval, z většiny právě ve SPFFBU. Zakladatel brněnské rusistiky prof. Sergij Vilinskij publikoval dopis A. P. Čechova a 3 dopisy V. G. Korolenka, které pokládal za nejvýznamnější (in: *Centralnaja Jevropa*. Praha 1930). Před smrtí daroval A. Vrzal 36 dopisů 22 ruských spisovatelů 19. a 20. století Slovanskému semináři na filozofické fakultě MU. Publikace J. Mandáta: *Neznámý dopis D. N. Mamina-Sibirjaka*. SPFFBU, D 11, 1964, s. 161. *Neizvestnaja avtobiografija A. I. Ertelja*. SPFFBU, D 12, 1965, s. 215—221. *Pišma S. Guseva-Orenburgskogo k češskomu perevodčiku*. SPFFBU, D 13, 1966, s. 139—144. *Pišma B. K. Zajceva v Čechiju*. SPFFBU, D 15, 1968, s. 203—205. *Poterjannyje pišma russkich pisatelej*. SPFFBU, D 17—18, 1971, s. 247—248. *Interesnoje sobranije avtobiografij russkich pisatelej*. Cs. rusistika 1964, s. 167—172.

přiznával přímo v titulu. Ale to by bylo příliš jednoduché. Jeho postava se mi zdá přímo předurčena k osudu outsidera. Takto byli ostatně zejména v Praze často vnímáni kulturní činitelé působící v tzv. provincii, tj. mimo Prahu: spíše jako osvětoví pracovníci, jejichž význam nepřesahuje nebo nesmí přesahovat hranice regionu. Navíc Vrzal žil v době převládajícího liberalismu, který se programově stavěl proti religióznímu výkladu literatury, a po první světové válce musel mezi levicově orientovanými kruhy, které objevovaly novou ruskou sovětskou literaturu, působit jako podivín. Právě v tom spatřujeme sílu jeho osobnosti: v tom, že vytrval na svém výkladu, ale neuzavíral se novým proudům, které hodnotil někdy staromilsky a konzervativně, ale nikdy konjunkturálně. V centru pozornosti naší malé studie bude právě Vrzalova koncepce ruské literatury, jak se projevila v jeho kontaktech, překládání a literárněhistorické práci. Vyhneme se tedy biografickým údajům a obecným úvahám (pokud přímo nesouvisejí s naším tématem), které obsahují naše dva články, na něž odkazujeme.³ Samostatnou kapitolu, o níž jsme se v uvedených článcích jen okrajově zmínili, představuje Vrzalova knihovna. V krátké příloze publikujeme tři dopisy z Vrzalovy pozůstalosti, která se nyní nachází v Zemském archívu v Brně.

Když se podíváme na bibliografii Vrzalových překladů, která je součástí jeho úhrnné bibliografie, jak ji roku 1929 publikoval Valerij Vilinskij, zjistíme, že Vrzal měl osobitý pohled na dobovou ruskou literaturu. Zajímal se o osudy ruského pravoslavného duchovenstva, a to ho pravděpodobně připoutalo k N. S. Leskovovi. V letech 1900 až 1902 vydal např. 14 sešitů (vl. nákladem) *Ze života pravoslavného duchovenstva v Rusku*. Zajímaly ho však také politické události (přeložil mj. Výjevy z války rusko-turecké z pera Němiroviče-Dančenka). Vrzala to táhlo jednak k drobným prozaickým útvarům (z důvodů překladatelsky praktických), jednak k autorům, jak by řekl V. Kostřica, „z druhé řady“. Mezi nimi najdeme nejen velké spisovatele, jako byli A. P. Čechov a V. G. Korolenko nebo L. Andrejev, ale také N. Potapenka, V. M. Garšina, G. A. Mačeta. Najdeme tu také M. J. Saltykova-Ščedrina a S. N. Sergejeva-Cenského. Je tu však ještě tematická dominanta: Vrzal patřil k českým rusistům, kteří se chtěli i svými překlady dopídit tajemství „ruské duše“, zajímalo ho bytí ruského člověka a jeho duchovní svět. Svou překladatelskou aktivitu postavil, podle mého názoru, na konfrontaci evropského a ruského hlediska, díval se na Rusko jako na poněkud exotickou zemi, která však může mít výraznou inspirující sílu. Zejména ho uchvátil náboženský ráz ruského písemnictví, fanatismus víry, povinnosti, extrémní etika, láska ke krajnostem. Jazyková a umělecká úroveň jeho překladů je různá a nevyrovnaná: Vrzal nepatřil k průkopníkům českého překládání z ruštiny. Byl typem živelného překladatele, který musel mít k látce niterný, emocionální vztah. Proto se mu v podstatě nejlépe podařil překlad románové kroniky N. S. Leskova *Duchovenstvo sborového*

³ Alois Augustin Vrzal: *A Catholic Vision of Slavonic Literatures*. *Slovak Review*, vol. 1, 1992, No. 2, s. 166–171. A. A. Vrzal a jeho duchovní dědictví. *Universitas* 1992, 6, s. 27–30.

chrámu (rus. Soborjane, 1872 — dnes bychom název přeložili nejspíše Služebníci chrámu). Překlad vyšel roku 1903 v Ottově Ruské knihovně a měl značný ohlas. Je to dodnes jediný vydaný český překlad tohoto díla. Právě v něm se prořalo několik okruhů, které Vrzala bytostně zajímaly. Dílo pojednává o životě trojice popů na ruském maloměstě a o mravních kolizích, které prožívá zejména jeden z nich, protopop Tuberozov, stojící mezi lidem, anarchistickou, nihilistickou inteligencí a sveřepou církevní hierarchií. Toto téma muselo Vrzala zaujmout i z důvodů existenciálně biografických. Zánr kroniky, tj. útvar tradiční až staromilský, patří k spodním, hlubinným proudům ruské literatury, které míří na Východ, k Byzanci a kořenům gnóse. A kromě toho se zde potvrzuje ve vyostřené podobě náboženský ráz ruské literatury, její odlišnost od evropské realistické i modernistické tradice. Vrzal hledal spojitosti slovanských kultur a literatur (obsah jeho knihovny, kde najdeme literaturu ve všech slovanských jazycích, to dosvědčuje), ale neabsolutizoval je. Spíše poukazoval na odlišné tradice, na stopy východního myšlení, které slovanské národy v té či oné míře zachovaly, a Rusové v míře největší. Současný ruský kritik A. Genis dokonce v souvislosti s černým čtvercem Kazimira Maleviče napsal: „Tvrdí se, že Malevičova geometrie se objevila jakoby odnikud. Včera nebyla a teprve dnes se zrodila. Pokusím se oponovat. Pokusím se říci i něco rouhačského: Malevičův převrat připravila celá ruská kultura. Malevič je blíže peredvižníkům, Tolstému, Dostojevskému a Čechovovi, než bychom chtěli připustit. Přivedl k logickému vyústění dominantní ideu ruské kultury, která spočívala ve vášnivém hledání jednoduchosti a jednoty, oproštění a celistvosti. Na ruském myšlení leží stín středověké představy jednoduchosti světa. Různost a složitost jsou od ďábla [. . .]. Cestě od aritmetických jednotlivostí k algebraickým zobecněním, od mnohého k jedinému se v Rusku říká pokrok [. . .]. Od Platona Karatajeva až po dnešní chytré proletáře z kotelen, od Čechovových slečen, která bájily o fyzické práci, až po publicisty, kteří volají po ctnostné chudobě, od mužíka Mareje po dnešní ruralisty — všichni tito Rusové nenáviděli složitosti. Spisovatelé, jak říkal už Nabokov, přehlíželi detaily, politikové zase systém více stran a parlament, ekonomové trh a konkurenci. Není pak divu, že právě ruští malíři nahradili křivku přímkou.“⁴ A. Vrzal dal výběrem překládaných děl najevo, že ho zajímá právě to specificky ruské a že je ochoten slevit z umělecké originality. Jeho pohled na ruskou literaturu byl vyhraněně etický.

To se projevilo již v jeho prvním uceleném literárněhistorickém díle *Historie literatury ruské XIX. století (dle Al. M. Skabičevského a jiných literárních historikův a kritikův upravil A. G. Stín)*.⁵ Jeho „opravy“ jdou tím směrem, že koriguje liberálně orientovanou ruskou kritiku a posouvá „přehled“ do sféry etiky a náboženství. V brožuře *Alexandr Sergejevič Puškin. Jeho život a literární činnost*⁶ přistoupil Vrzal k Puškinovi značně

⁴ A. Genis, *Kosmetičeskaja utopijsa*. Ogonek 1992, 4, s. 26.

⁵ To byl, jak známo, Vrzalův pseudonym vytvořený jako kryptogram jeho církevního jména Augustin. Kniha vyšla u Šaška a Frgala ve Velkém Meziříčí a českému studentstvu ji doporučoval T. G. Masaryk.

⁶ K stoleté výroční památce napsal A. Vrzal. V Brně 1899 (otištěno z Hlídky).

kriticky. Vytýká mu především nevíru a lásku k polosvětlu: „Puškin totiž zdědil po otci ješitnost, snahu blýskat se ve vznešeném světě, oddávat se vášnivě velkosvětským zábavám, a když vznešený svět ho omrzel, vrhl se do polosvěta a vstoupil v orgickou společnost Zelené lampy, společnost mravních mrzáků, záletníků, pijanův a karbaníkův.“⁷

I když tu Vrzal nebude daleko od pravdy, jeho slova znějí poněkud příkře. Ale je to proto, aby si připravil půdu k vyústění: Puškinova cesta je vlastně cestou hříšníka od nevíry k víře, od vnějškovosti k niternosti, od pýchy k smíření (zdůrazňuje pozorování básníka V. A. Žukovského o posmrtném výrazu smíření v Puškinově tváři).

V roce 1912 vydává Vrzal spis *Nábožensko-mravní otázky v krásném písemnictví ruském*.⁸ Ponořil se tu do problémů, které ho po léta hluboce zajímaly. Znovu se vrací k náboženskosti a etičnosti ruské literatury, k literatuře jako učitelce života. Jeho periodizace ruské literatury je tu víceméně tradiční — chronologická a ideová. Pozoruhodnější jsou Vrzalovy dílčí charakteristiky a vůbec nejsilnější je v portrétech. Například o M. Gorkém, kterého si vážil, napsal toto: „Jako umělec, jako temperament, Gorkij nebyl nikdy marxistou, nýbrž kresle bosáky, zbytečné lidi, byl anarchistickým individualistou, pěvcem jako ptáci volných, bezstarostných lidí širých stepí, lesů, moří.“⁹ I zde se projevuje jeho láska k Leskovovi, na němž si vážil jeho praktické etiky: ve společenské skličnosti, depresi a krizi Leskov říká, že není nedostatek společenských zařízení, reforem apod., ale hodných lidí. Jak se Vrzal vyrovnal s porevolučním vývojem v Rusku a s novou literaturou modernistickou a proletářskou? Vrzal odmítal revoluci z principiálních důvodů jako násilí. Jako tradicionalista, ale především jako ten, kdo v ruské literatuře od počátku hledal hlubinnost a věčné otázky, nové literatuře mohl i křivdit, nevidět tvarové experimenty a nová proudění. Svůj názor vyložil takto: „Celkem proletářská ideologie jest jednotvárná, bezduše materialistická, destruktivní, a poesie proletářská je třídní poesie bojů, nenávisti a smrti. Sovětští proletářští spisovatelé zavrhlí nadobro víru otců, všeliké náboženství, chrlí spoustu špíny nejen na politické nepřátele bolševiků, nýbrž i na Boha, Spasitele, Matku Boží. Místo otázek neodbytných: věčnosti, víry, nesmrtelnosti duše, jež atheističtí proletáři zavrhlí jako staré předsudky, poesie proletářská pohlcena zájmy pozemskými, hmotnými [. . .]. Jaká bude pravda a krása nového života, o tom básníci proletářští nemluví, jen chvástavě ukazují na hojnost rudých praporů, sovětských úřadů . . .“¹⁰ Přesto je však Vrzal přesvědčen, že nová ruská literatura nevznikne v cizině, ale doma, v Rusku: „Přes to, že literatura v Rusku od počátku světové války nemůže se vykázat pracemi, které by se uměleckou cenou rovnaly proudům starší literatury ruské nebo dílům osvědčených spisovatelů ruských v emigraci, přece nová literatura ruská se nezrodí v cizi-

⁷ Tamtéž, s. 7.

⁸ Otisk z Hlídky r. 1912. Tiskem a nákladem Benediktinské tiskárny v Brně.

⁹ Tamtéž, s. 219.

¹⁰ *Přehledné dějiny nové literatury ruské*. V Brně 1926, s. 276.

ně, kde spisovatelé sice chrání díla i tradici minulosti pro budoucnost, ale nežijíce bezprostředně s nynějším Ruskem, nedovedou zachytiti ducha současného života: nýbrž se zrodí v Rusku, kde umělci sice nevelcí jsou ve svazku s konkrétním porevolučním životem nového Ruska, s novou náladou vlastního národa a přicházejí poznenáhlu k poznání, že při rozvoji nové literatury nezbytno navázat na dobré tradice umění předválečného, symbolismu i reakce proti němu.¹¹ Vrzal si vážil děl ruské emigrace, ale současně měl výhrady k jejímu literárnímu životu.

Všimněme si, jak Vrzal například chápe tvorbu jednoho z předních reprezentantů ruské moderny Leonida Andrejeva. Vrzal si ho vážil a překládal ho, v knize mu věnuje samostatnou kapitolu. Přesto však má k jeho dílu výhrady: „Jen silný lyrický talent jeho zachránil mnohá díla z propasti theoretického mudrování a schematičnosti tvorby.“¹² Po takřka několika desetiletích dochází k podobnému závěru, leč z jiného metodologického pohledu — totiž naratologického — Miroslav Drozda: „Klade se však ještě otázka, co pozitivně inspirativního mohla Andrejevova tvorba znamenat pro pozdější literární vývoj. Zdá se, že jistá státnost její výpravné struktury, vynětí subjektu textu z dosahu mytologie moderního světa, nerozlišenost absurdity, s níž vedla svou rétorickou při, konvenčnost slohových prostředků a jejich ‚neproblematická‘ tradičnost jí spíše uzavírala cestu k pozdějším literárním proudům.“¹³

Vrzalův etický pohled na ruskou literaturu, kterou chápal jako velmi svébytnou a v tom se, třebaš nechtěně, blížil „euroasijským“ koncepcím N. Trubeckého, se nutně musela střetnout s funkčním a liberálním pojetím, jak je představuje nelítostná recenze Julia Heidenreicha (Dolanského): „Kněz Vrzal hledá nadbytečně u spisovatelů jejich cit náboženský, úctu k církevním obřadům, víru v zázraky apod. a zanedbává jiné důležité problémy literární (filozofické, sociální, národní, estetické atd.).“¹⁴ Vytýká Vrzalovi, že vytvořil zkreslený obraz ruské literatury. Pro česká 20. léta bylo hledání religiozity a etiky v literatuře anachronismem. Zdůrazňovala se moderní, konstruktivistická linie nové ruské literatury, tedy to, co jakoby spojovalo Rusko s Evropou a Amerikou. Osobitosti se stíraly. Nyní, po dalších desetiletích, kdy se proměňuje i metodologie literární vědy, můžeme Vrzalovo „outsiderství“ znovu ocenit. Nikoli v jeho celku, ale v dílčích pozorováních a charakteristikách, v jeho etickém pohledu. Nahlížel ruskou literaturu vyhraněně, vytrvale, důsledně, ale pokorně ze své pozice, aby se přiblížil její osobitosti. Z tohoto hlediska nejsou Vrzalovy literárněhistorické pokusy, jeho pojetí ruské literatury a jeho překlady anachronismem.

¹¹ Tamtéž, s. 279.

¹² Tamtéž, s. 242.

¹³ M. Drozda, *Narativní masky ruské prózy (Od Puškina k Bělému. Kapitoly z historické poetiky)*. UK, Praha 1990, s. 185.

¹⁴ J. Heidenreich, *Ruská literatura v pokřiveném zrcadle*. Lidové noviny 11. srpna 1927.

ALOIS AUGUSTIN VRZAL: CONCEPTIONS AND DOCUMENTS

A. A. Vrzal (1864—1930) was a prominent expert in Russian literature, a translator and a literary historian. His *History of the 19th-Century Russian Literature* was recommended to Czech students by T. G. Masaryk. Vrzal's translations comprise short-stories, shorter realistic narratives filled with social motifs and Christian humility. He has always preferred literary works with an explicit ethical orientation. At the same time he was afraid of Russian maximalism and extremism which he regarded as a typical feature of Russian mentality. Vrzal lived in the period of the great crisis of religion in general and of Catholicism in particular. Therefore he was so much interested in the life of the Orthodox Church in Russia, especially in the lives of Orthodox priests. His finest translation is Leskov's chronicle *Soboryane* (it was published in English translation under the title „Cathedral Folk“). His interest in the mystery of Russia, in its specific features is expressed in his profound essay *Religious and Moral Questions in Russian Fiction* (1912), in his booklet devoted to Pushkin's centenary and in his *Outline of the History of the New Russian Literature* (1926), his swan-song. In 20's he was sharply criticised by a new generation of Slavists who tended towards modernism and technological approach to art. Although he was regarded as an outsider of literary scholarship, his role of a translator and a literary historian is inspiring especially in the time of the increasing importance of sensibility and ethics. The study also contains three letters from Vrzal's hereditament.

První dva dopisy, jejichž autorem je Vrzalův přítel a znalec jeho života a díla P. Ignát Zháněl, svědčí o Vrzalově pokusu navštívit roku 1914 Rusko. První dopis z 22. 5. 1914 je psán strojem na nelinkovaném papíře 20,5 × 33,5 cm, bez začátku, oslovení a podpisu má 16 řádků s rukou vepsanými opravami. Druhý dopis je napsán na celé stránce (38 řádků bez datace, oslovení a podpis), na stejném druhu papíru, opět s rukou vepsanými opravami. Na druhé straně dopisů jsou vlastnoruční Vrzalovy anotace týkající se pravděpodobně přípravy jeho publikace *Přehledných dějin nové literatury ruské* (Brno 1926) — např. anotace o V. Brjusovovi. Oba dopisy se nacházejí v Zemském archívu v Brně. Publikujeme je bez zásahů do pravopisu a interpunkce.

V Troubsku 22/5 1914

Předrahý příteli!

Rač mně prosím laskavě zdělití, zda tedy určitě pojeděš se mnou či já s Tebou do Ruska a zda bude Ti možno odjeti v neděli dne 12. července a zpět přijeti z cesty této dne 1. srpna. Kdybys nemohl nic na tom nezáležti, já bych jel do Švýcar.

Mám již Baedekra Rusko z roku 1912, též jsem již sestavil přibližný program této cesty. Kdyby Ti bylo možná přijeti příští čtvrtek do Brna, budu na obědě u Milosrdných a odjedu domů odpoledne o čtvrt na pátou. Tu mohli bychom se někde setkati, ale rač mně laskavě ihned odpo-

věděti, protože miním jeti v úterý odpoledne do Lednice, býti na noc u Sedláčka v Břeclavě, jeti ve středu ráno do Šaštína a večer býti zase doma. Kdyby to nešlo noclehoval bych zase ve středu u Sedláčka a jel ve čtvrtek prvním ranním vlakem do Brna, takže budu na každý pád na obědě u Milosrdných. Kdybys mně chtěl něco zdělití, co budu v Břeclavě piš na Sedláčka, on by mi to řekl. Naši rodiče i já vřele Tě pozdravujeme, já jsem Tvůj upřímný přítel

Ignát Zháněl.

V Troubsku, dne 25/V. 1914

Předrahý příteli!

Obdržíš zároveň ode mne lístek pohlední a tento dopis. Lístek byl již napsán, když dopis Tvůj list. (Zjevně nedopsáno nebo zkomoleno — ip.)

Když Ty nemůžeš naprosto odjeti v červenci, nic nezáleží na tom, já se přizpůsobím Tobě. Můj bratr bude míti dovolenou po 18. srpnu a miní prvních 14 dní ztráviti při jezeru bodamském, já bych Tě prosil, kdybychom nastoupili cestu buď 15. již, to jest v sobotu anebo v neděli 16. srpna a vrátili bychom se v sobotu 5. září. Já před tím udělám si jednotýdenní výlet do Lipska na knižní výstavu, což bych asi udělal ihned na počátku prázdnin.

Co se týče Tvého pasu, že jest psán na jméno Augustin, tu myslím, že nezbyvá nic jiného, než požádati ještě jednou o jiný výtisk pasu a poprositi, aby Tvé jméno napsali jenom A. Vrzal, což však asi nebude dovoleno. Jak pak kdyby Ti dal Váš starosta úřední vysvědčení, že jsi katolík a napsal tam jenom pan A. Vrzal, snad by to také stačilo. Byla by to úřední listina.

U mně bývá po celé prázdniny můj soused P. Tomáš Sojka, katecheta z Třebíče, jenom že málo vypomůže, mívá ranní, při níž káže pan kaplan, pak má pan kaplan velkou s kázáním.

Prosím, abys mne ve čtvrtek 28/5 nečekal ve Vaší tiskárně, já jedu již o čtvrt na čtyři pryč z Brna, proto je to pro mne pozdě, čekati tam na Tebe teprve o $\frac{3}{4}$ 4. Ostatně když odjedeme až 15. srpna je času až nazbyt a není potřeba spěchatí. Do té doby uvolním si některý čtvrtek, i kdyby to bylo konečně až v prázdninách: ale dojedu do Rajhradu na 29. června kdy se tam najisto shledáme.

Já platil roku 1903, když jsem byl v Rusku 6 K poplatků ve Vídni u Konsulátu. Když pravíš do Prahy, pošlu tedy svůj pas do Prahy na visum. Končím s vřelým pozdravem od našich rodičů i ode mně a jsem Tobě upřímně oddaný přítel

Zháněl Ignát.

Další dopis je stručnou autobiografií Rostislava Ivanoviče Sementkovského (Antarova), o níž se J. Mandát zmiňuje v časopise Čs. rusistika roku 1964. R. I. Sementkovskij byl významný ruský publicista a literát druhé poloviny 19. století — jádro jeho prací vzniká zhruba před sto lety. Byl znalcem vojenské politiky a stoupencem rusko-francouzského spojení. Psal povídky a zabýval se politickou ekonomikou a financemi. Roku 1902 uvedla jeho předmluva Sebrané spisy N. S. Leskova (inspiroval se v ní Tainovou triádou „race, moment, milieu“). V Ottově slovníku naučném je mu věnováno samostatné heslo, jehož autorem je překladatel z ruštiny Karel Štěpánek. Dopis R. I. Sementkovského, který je nyní uložen v Zemském archivu v Brně, je psán na čtvrtce nelinkovaného papíru o rozměru 22 × 17,5 cm po obou stranách psacím strojem. Místy jsou v něm rukopisné opravy a Vrzalovy vpisy tužkou (bibliografické údaje). Text dopisu publikujeme v ruském originále a našem českém překladu. Originál uveřejňujeme bez jakýchkoli změn, pouze starý ruský předrevoluční prapovis nahrazujeme novým.

3 декабря 1892 г.

Милостивый Государь,

Согласно вашему желанию, сообщаю вам краткие сведения о моей литературной деятельности:

Родился я в 1846 г., гимназическое образование получил в Лифляндии и в петербургском петро-павловском училище, затем поступил на юридический факультет петербургского университета, где окончил курс в 1870 г. По окончании курса магистрировал по кафедре полицейского права и читал лекции государственного права в училище правоведения. Тогда же начал принимать участие в периодической печати и вскоре посвятил себя окончательно публицистической деятельности. Магистерская моя диссертация, по цензурным соображениям, до сих пор не появившаяся в печати, посвящена вопросу: „Об отношении государства к женскому образованию.“ Затем отдельными изданиями вышли следующие мои труды, которые я перечисляю в хронологическом порядке:

1. Наука полиции по началам юридического государства (перевод первой части известного труда Моля с моим предисловием), СПб., 1871 г.

2. Взимание таможенных пошлин золотом и сельское хозяйство, СПб., 1877 г.

3. Польская Библиотека, СПб., 1882 г. (характеристика современных польских беллетристов, переводы из их произведений и публицистические статьи по польскому вопросу).

4. В Ожидании Войны, СПб., 1887 г. (сборник помещенных мною в „Новостях“ статей, разъясняющих причины нынешнего международного кризиса). В статьях этих уже с 1883 г. проводилась мысль о неизбежности франко-русского соглашения в виду существования тройственного союза. Книга: „В ожидании войны“ появилась на французском языке под заглавием „Dans l'attente de la guerre“, при чем французский переводчик позволил себе приписать ее какому-то русскому дипломату, опустив мой псевдоним: Ив. Ратов.

5. Девичьи сны, повесть, СПб., 1888 г.

6. Евреи и жидаы, очерк, СПб., 1890 г.

7. В трущобах Англии, СПб., 1891 г. (перевод известного сочинения Виллиама Бутса под моей редакцией и с моим предисловием).

8. Наш вексельный курс. Причины его неустойчивости, СПб., 1892 г.

9. Рабочий вопрос, СПб., 1892 г. (перевод известного труда Ланге, частью мною проредактированный и с моим предисловием).

10. M. H. Катков, биографический очерк, СПб., 1892 г. (книжка эта была сперва дозволена цензурою, а потом изъята правительством из обращения, не смотря на объективное ее содержание).

Кроме того мои статьи, фельетоны, стихотворения и переводы разбросаны в следующих изданиях: „Новом Времени“, „Финансовом Обозрении“, „Биржевой Газете“, „Телеграфе“, „Новостях“, „Отечественных Записках“, „Неделе“, „Восходе“, „Северном Вестнике“, „Историческом Вестнике“ и „Русской Жизни“.

С истинным почтением

P. Сементковский.

3. prosince 1892

Milostivý pane,

vzhledem k Vašemu přání sděluji stručné informace o své literární činnosti. Narodil jsem se roku 1846, gymnaziálního vzdělání jsem dosáhl v Liflandii a v petrohradském petropavlovském učilišti, pak jsem přešel na právnickou fakultu Petrohradské univerzity a tu jsem ukončil v roce 1870. Po absolvování jsem byl magistrem na katedře policejního práva a přednášel jsem o státním právu na právnickém učilišti. Tehdy jsem také začal publikovat v periodickém tisku a brzy jsem se plně věnoval publicistické činnosti. Moje magisterská disertace, která dosud nebyla z cenzurních důvodů uveřejněna, je věnována této otázce: O vztahu státu ke vzdělání žen. Pak vyšly samostatné práce, jejichž výčet podávám chronologicky: 1. Policejní věda o základech právního státu (překlad první části známé práce Moléovy (L. M. Molé, 1781—1855, francouzský politik — ip) s mou předmlouvou, Sankt-Petěrburg 1871. 2. Vybírání cla ve zlatě a zemědělství. SPb. 1877. 3. Polská knihovna. SPb. 1882 (Charakteristika současných polských beletristů, překlady jejich děl a publicistické stati o polské otázce). 4. V očekávání války. SPb. 1887 (sborník statí uveřejněných v Novostech, které vysvětlují příčiny současné mezinárodní krize. V těchto statích se už od roku 1883 formulovala myšlenka o nevyhnutelnosti francouzsko-ruské dohody se zřetelem k existenci Trojspolku. Kniha V očekávání války se objevila ve francouzštině v Paříži pod titulem Dans l'attente de la guerre, přičemž francouzský překladatel si ji dovolil připsat jakémusi ruskému diplomatovi, zcela pomínuv můj pseudonym Iv. Ratov. 5. Dívčí sny: Povídka. SPb 1888. 6. Hebrejci a Židé. Črta. SPb 1890. 7. V anglických brlozích. SPb. 1891 (překlad známého díla W. Bootse v mé redakci a s mou předmlouvou). 8. Náš směnný kurs. Příčiny jeho nestálosti. SPb. 1892. 9. Dělnická otázka. SPb. 1892 (překlad známé práce Langeho, kterou jsem částečně přepracoval, s mou předmlouvou). 10. M. N. Katkov. Biografická skica. SPb. 1892 (tato kniha byla cenzurou nejprve povolena, ale pak ji vláda stáhla z prodeje bez ohledu na její objektivní obsah). Mé stati a fejetony, básně a překlady jsou kromě toho roztroušeny v těchto časopisech: Novoje vremja, Finansovoje Obozrenije, Birževaja Gazeta, Tělegraf, Novosti, Otěčestvennyje Zapiski, Nědělja, Voschod, Severnij Vestnik, Istoričeskij Vestnik a Russkaja Žizň.

S opravdovou úctou

R. Sementkovskij

Rukou Sementkovského je na druhé straně dopisu, napravo a vertikálně vepsáno: *PS. Podrobnější informace o mně najdete v časopise Noř (s portrétem) z roku 1897. Má adresa: Rostislav Ivanovič Sementkovskij, Petěrburg, Pereputnoj pereulok 4.*

Dopis je důležitým dokladem česko-ruských styků a mohl by být zajímavý nejen pro rusisty, ale také pro historiky, politology a politické ekonomy.